

MERKKIPÄIVIÄ

Niilo Marttinen.

Niilo Marttinen 90-vuotias

90 vuotta täytti Helsingissä 17.1.93 toimistopäällikkö Niilo Marttinen. Hän on syntynyt vuonna 1903 Ypäjällä, missä vanhemmat tuohon aikaan pitivät kauppaliekkettä.

Niilo Marttinen polveutuu Vuokkiniemen Kivijärven kylän kahdesta valtasuvusta, Marttisista ja Lesosista. Hänen isänsä oli tunnettu vienalaisperinteen kerääjä Iivo Marttinen Kivijärvestä ja äiti Olona kylän patriarkan Juakosen Oleksin (Lesosia) tytär.

Kun kauppahommat Ypäjällä päättyivät vuonna 1908, perheenpää muutti Kajaaniin ja muu perhe jatkoi kotikyliään Kivijärveen, missä Niilo vietti varhaislapsuutensa ja nuoruusvuotensa tullen tuttavaksi mm. pettuleivän kanssa.

Käytyään kansakoulun kotikylässään Niilo opiskeli Uhtuan venäläisessä 'seminaarissa' (Uhtinskaja vtoroklassnaje skola). Oppilaista oli tarkoitus kouluttaa opettajia, ellei peräti pappeja, mutta toisin kävi: alkuvuodesta 1918 'seminaarin' toiminta keskeytyi Karjalan jouduttua sekasorron tilaan.

Vuonna 1922 talvella hän siirtyi olojen alati kiristyessä Suomeen, minne muu perhe oli jo aikaisemmin asettunut. Oleskeltuaan joitakin vuosia Oulussa hän muutti Helsinkiin, työskenteli aluksi Maalaiskuntien Liiton palveluksessa vv. 1924-32 tehtävänään koulutarvikkeiden toimitukset sekä liiton kotimainen kirjeenvaihto. 1. 3. 1932 hän siirtyi Oy Alko Ab:n palvelukseen ja teki siellä pitkän päi-

vätyön hoitaen mm. vientikauppaan kuuluvia tehtäviä ja yleten toimistopäällikköksi saakka. Eläkkeelle hän siirtyi 1. 4. 1968.

Sotavuosina Marttinen toimi Päämajassa sotilasvirkamiehen vakanssilla kääntäjänä, tulkkina sekä erikoistehtävissä mm. Karhumäessä ja Virossa. Erinomaisen venäjänkielen ja pikakirjoitustaitonsa ansiosta hänet määrättiin Suomen valtuuskuntaan Moskovan välirauhaneuvotteluihin syyskuussa 1944. Tästä mielenkiintoisesta pikakomennuksesta Marttinen on kertonut 2-osaisessa artikkelissaan, joka julkaistiin Karjalan Heimossa 1984.

Karjalan heimoa Marttinen on avustanut jo vuosikymmenien ajan kirjoituksillaan ja käännöstoillaan.

Mainittakoon, että Niilo Marttinen on todennäköisesti kautta aikojen nuorin Vienan-Karjalan perinteen kerääjä. Vuosina 1911—15 hän lähetti Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle koko joukon keräämiään satuja ja sananlaskuja, ensimmäisen lähetyksen ollessaan vasta 9-vuotias — ja pyysi palkkioksi suksia. — SV

95 vuotta täytti 8.1.93 Oulussa opettaja Toini Kälviäinen o.s. Tserni Repolasta. Valmistuttuaan Itä-Karjalan (Repolan) alkukoulunopettajaseminaarista hän oli opettajana 4 vuotta Kymminlinnan pakolaisskoulussa, sitten 14 vuotta Maikkulassa ja vielä sota-aikana kaksi vuotta Itä-Karjalassa.

Kun seuramme vuosikokous ja heimojuhla pidettiin viime keväänä Oulussa, Toini Kälviäinen oli paikalla kunniavieraana.

Eriytyisen kiitollinen Karjalan Sivistysseura on Toimille arvokkaasta kavalahjoituksesta, joka sisältää lähes 100 postikorttikokoista alokuvaa Turkinasaaresta, Kymminlinnasta ja Maikkulasta vuosilta 1924—1938.

Anni Simanainen täytti 90 vuotta Helsingissä 19.12.92. Hän syntyi Repolan Tuulivaarassa. Isä oli Kiirik Bogdaniinpoika Simanainen, talollinen ja isäntä Tuulivaaran yläkylästä. Kiirikin vaimo Anna Feodorintytär Riikonen tuli 7 virstan päästä naapurikylästä Koropista.

Annilla oli 3 veljeä ja 2 sarta. Kolme näistä kuoli pieninä, kolme varttui aikuisiksi. Veli kaatui maailmansodassa Saksan rintamalla. Perheeseen jäi kaksi tytärtä, Maria ja Anni. Marian mieheksi taloon otettiin kotivävy Nikolai Vasilinpoika Konstantinov Lusmasta, Tuulijärven toisesta rantakylästä.

Vuonna 1922 Anni vanhempineen ja sisarineen pakeni Suomeen. Anni jäi tänne, muut menivät takaisin Karjalaan. Sisaren lapsia ja lastenlapsia elää Karjalassa.

Kauppias Ipatoff Viipurissa oli Anni Simanaisen ensimmäinen työnantaja Suomessa. Sieltä hän meni muutaman vuoden kuluttua Nurmekseen, jossa kävi kutomakoulun.

Helsinkiin Anni Simanainen muutti v. 1926. Hän oli 55 vuotta palveluksessa kodinhoitajana tuomari Aladinin perheessä, josta käsin hän kävi myös kansanopiston. Ennen sotia hän toimi aktiivisena jäsenenä Helsingin karjalakerhossa ja kuorossa. Myöhemmin hän osallistui ahke-

rasti Karjalan Sivistysseuran naisjaoston toimintaan.

Anni Simanainen viettää henkisesti täysin pirteään vanhuudenpäiviään Helsingissä Lauttasaaren palvelutalossa. Monet ystävät kävivät häntä onnittelemassa laulain ja kukkasin. KSS:n puolesta onnittelijoihin liittyivät Kosti Pamilo ja Pentti Keynäs.

75 vuotta täytti Oulussa 2.2.93 insinööri Eino Viheriäväära. Hän on syntynyt Ruokolahdella ja tehnyt elämäntyönsä pääasiassa konepajateollisuudessa. Hän aloitti viilarina, opiskeli insinööriksi ja toimi sittemmin opettajana, myöhemmin rehtorina Pohjois-Pohjanmaan ammattikoulussa.

Harrastuksena on ollut pienestä lähtien urheilun seuraaminen ja tallentaminen; tästä kertovat monet kymmenet leikkirjat.

Lähimenneisyyden tallentaminen kiinnostaa muutenkin. Vuonna 1981 Eino julkaisi kymmenen vuoden tiedonkeruun ja haastattelu-urakan päätteeksi omakustanteena teoksen 'Partisaanien jäljet 1941—1944'. Se kertoo järkyttäviä, vähemmän tunnettuja tosiasioita siitä, miten sodan julmuudet ulottuivat kauas kotirintamallekin saakka. Tätä teosta ei voi suositella herkkähermoisille. — SV

60 vuotta täytti 15.1.93 Reino Matinpoika Pirhonen Raahessa. Hän on syntynyt Uhtualla.

Reino perheineen muutti Suomeen kymmenisen vuotta sitten Petroskoista, missä toimi ammattimuusikkona. Kielitaitoiselle miehelle löytyi työpaikka Rautaruukin palveluksesta, ja nyt musiikki on enää vapaa-ajan harrastus. Reino soittaa mm. Raahen Pelimanneissa.

Vienankarjalaisuus on hänelle läheinen asia. Sukua on molemmin puolin rajaa.

Turkistarhaaja Erkki Härkin täytti 50 vuotta 8.12.92 Valtimolla. Erkki kuuluu Härkimien runonlaulajasukuun; hän syntyi Suojärven kunnan Kaitajärven kylässä sotien väliaikana 1942.

Alle 20-vuotiaana Erkki lähti työnhakuun Helsinkiin. Täällä hän toimi 20 vuotta suuren Siemens-yhtymän palveluksessa. Toistakymmentä vuotta sitten Erkki teki kovan päätöksen; jätti hyvän työpaikan ja siirtyi viljelemään kotitilaansa Valtimolla. Hän

aloitti mansikanviljelijänä ja siirtyi turkistarhaajaksi.

Helsingissä asuessaan Erkki toimi aktiivisesti Helsingin suojärveläisten seurassa. Hän kuului johtokuntaan, lauloi murrekuorossa ja tanhusi pri-sakoitsijoissa.

Kyykkäurheilu oli hänelle mieluinen ja hyvä harrastus. Hän kuuluu maamme parhaimpien pelaajien joukkoon, takuuna mestaruus- ja hopeamitalit sekä menestystä joukkuepeleissä niin Helsingin kuin Nurmeksenkin joukkueissa.

Valtimolaiset ottivat Erkin mielellään vastaan. Kunta valitsi hänet elinkeinolautakuntaan ja suojärveläiset murrenäytelmiinsä. Eikä kyykkäkään vielä ole unohtunut. Hän vahvistaa Karhukoplan nurmesjoukkuetta.

Kosti Pamilo

Oman lukunsa ansaitsevat Sepon yhteydet nuosjärveläisiin. Seppo toimi puuhämiehenä, kun nuosjärveläinen kansantanssi- ja lauluyhtye saatiin 10 päivän vierailulle Suomeen. Nuosjärveläiset valloittivat Bomban juhlien suomalaiset karjalaiset. Silloin rajantakaiset vierat tunsivat olevansa karjalaisia eikä venäläisiä, niin lämmin oli esiintyjien ja yleisön välinen yhteys.

Kesällä 1991 oli Aunuksessa suuri karjalaisten kerähdys.

Maanviljelijä Seppo R. O. u. h. o. l. a. täytti 50 vuotta 19.2.93 Kuopiossa. Hän on syntynyt Salmin Mantsinsaaren Suonkylässä sotien välisenä aikana 1943.

Seppo on toiminnan mies. Hänen karjalaisuuttaan ja kieltänsä ei savolaisuus ole sotkenut. Livvinkieli sujuu hyvin. Sitä hän on viiden vuoden ajan opastanut muillekin Kuopion kansalaisopiston karjalankielen kursseilla. Lisäksi on livvintänyt suomalaisia lauluja ja ollut tekemässä laulukirjaa "Ildutšiloih". Aikaa on riittänyt myös Salmin kuvateoksen aineiston kokoamiseenkin. Eikä Karjalan historia ole unohtunut. Salmilaisuutta on seurannut aina 1600-luvun tapahtumista alkaen lukemalla — Suomen itärajan syntyhistoriaa.

Perinteen vaalimista on Seppo aina arvostanut. Vastuutehtävissä ollessaan Salmi Seurassa (pj), Kuopion karjalaisissa (jj) ja Laatokankarjalaisien Liitossa (pj) hän osallistui aktiivisesti Evakkomuseon saamiseen Kuopioon ja Laatokankarjalaisien sankarivainajien muistomerkin pystyttämiseen Joensuuhun.

Kun perestroika avasi tiet rajantakaiseen Karjalaan, niin Seppo oli innolla mukana sovimassa suhteet niin Salmin, Petroskoin kuin Kurkijoenkin päättäjiin. Nämä suhteet ja puheenjohtajuus Karjalais-Suomalaisessa Kulttuurisuurassa ovat auttaneet, kun aloitettiin kotiseutumatkailu, pystytettiin Salmiin tsasouna ja vielä muistomerkki vainajille.

Karjalaiset pääsivät ensimmäisen kerran 70 vuoteen yhteen. Satoja palopuheita pidettiin, mutta kaikki ovat unohtuneet. Sen sijaan Sepon esittämä livvinkielinen tervehdys ei ole unohtunut. Sitä kun tehostivat Sepon nuosjärveläiset tytöt laulullaan — Kehen puolen rajua karjalaiset kasvaa. Se viritti juhlayleisön karjalaiseen tunnelmaan.

KP.

Karjalan Sivistysseuran kyykkätoiminnan tukipylväisiin kuuluva Sakari H i r s s o täytti 50 vuotta 13.1.93. Merkkipäivänään hän oli matkoilla viemässä tervehdyksensä Isoonkyröön haudatuille heimosotureille, joutui myös hänen isänsä.

Sakari syntyi Sippolassa. Äiti, suvultaan Repolan Tuulivaaran Maurasia, joutui opettajana toimimaan eri puolilla Suomea ja niin Sakarinkin asuinpaikkakunta nuoruusvuosina vaihtui usein. Vuon-

na 1967 hän muutti "työn perään" Helsinkiin.

Kyykkätoimintaan hän tuli mukaan jo 20 vuotta sitten. Kimmokkeen antoi kauppaneuvos Ville Mattinen. Hän kutsui nuoret kotiinsa ja selosti heille niitä toimintamahdollisuuksia, joita KSS Helsingissä tarjoaa.

Sakarista kehittyi hyvä pelaaja. Joskus hän yllättää tuloillaan mestaripelaajatkin, kun kiilaa heidän väliinsä. KP

TUONILMAISIIN OVAT SIIRTYNEET

Timo Mauranen.

Seuramme pitkäaikainen sihteeri, kauppatieteen maisteri, toimitusjohtaja Timo Mauranen kuoli Helsingissä 10.2.1993. Hän oli syntynyt 29.10.1932 Liekissa. Sukujuuret olivat rajan takana Repolassa.

Ylioppilastutkinnon suorittuaan hän aloitti opinnot Helsingin Kauppakorkeakoulussa, mistä valmistui kauppatieteen kandidaat-

tiksi vuonna 1956.

Toimittuaan liikealalla eri tehtävissä Timo perehtyi markkinointi- ja mielipidetutkimuksiin. Hänen johtamansa tutkimuslaitos, M-tietokeskus Oy tuli monelle tutuksi mm. hyvin onnistuneista vaaliennusteistaan ja muista mielipidekartoituksista.

Karjalaisuuden työsaralla

Timo oli jo toisen polven uurastaja. Hänen isänsä Pekka Mauranen toimi 1920-luvulla aktiivisesti pakolaisjärjestöissä, mm. Karjalaisien kisakomiteassa järjestämässä kesäjuhlaa.

Karjalan Sivistysseuran toimintaan Timo tuli mukaan runsaat kolme vuosikymmentä sitten; johtokuntaan hänet valittiin vuosikokouksessa 1961 ja seuran koussihteeriksi vuonna 1965.

Huolimatta oman yrityksen tuomasta alati kasvavasta työmäärästä Timo hoiti tätä tarkkuutta ja huolellisuutta vaativaa tehtävää 26 vuotta, kirjoitti satoja pöytäkirjoja ja toimi sihteerinä myös useimmissa seuran vuosikokouksissa.

Kun Timo vuonna 1991 vuosikokouksen edellä pyysi eroa sihteerin tehtävistä, hän perusteli pyyntöään viittaamalla mm. pitkään työsuoritukseensa ja moniin muihin tehtäviin. Johtokunnan asiantuntijajäsenenä Timo jatkoi varhaiseen poismenoonsa saakka.

Timo siunattiin haudan lepoon Helsingin ortodoksisella hautausmaalla lauantaina 20. p:nä helmikuuta omaisten ja ystävien läsnäollessa. Karjalan Sivistysseuran johtokunta oli mieluisuena paikalla kunniotettamassa pitkäaikaisen työntekijän muistoa.

Virolainen säveltäjä, kuoronjohtaja ja professori Gustav Ernesaks kuoli tammikuun viimeisellä viikolla Tallinnassa. Hän oli syntynyt Harjumaalla 12.12.1908.

Ernesaks loi Viron mahtavan laulujuhlaperinteen jo ennen sotia. Perinne eli läpi raskaiden miehitysvuosienkin ja oli eräänlainen yhdistävä kansallinen voimainlähde.

Ernesaks sävelsi viisi oopperaa, runsaat 300 kuorolaulua, elokuvamusiikkia ja yksinlauluja. Hän toimi 25 vuotta Tallinnan konservatorion kuorokapellimestariopin laitoksen professorina ja kasvatti suuren joukon maineikkaita kuoronjohtajia ja opettajia, joista monista ehti jo maestron elinaikana tulla professoreja.

Gustav Ernesaks oli Viron laulujuhlien alkuunpanija, johtaja ja sielu. Kymmenet tuhannet kuorolaulajat ja kuorolaulun ystävät antoivat hänelle kunnianimen "laulun isä".

Ernesaksin sävellyksestä 'Mu isamaa on minu arm' tuli laulujuhlien epävirallinen hymni.

Pitkäaikainen Karjalan Liiton järjestösihteeri Reino Joenpölvä kuoli 14.12.92 Helsingissä. Hän oli syntynyt 16.11.1911 Viipurissa.

Reino uurasti ahkerasti Karjalan Liiton palveluksessa. Hän oli mukana Karjalataloa aikaansaamassa, perusti Wiipuri-Yhdistyksen ja kiersi puhumassa karjalaisten parissa ympäri Suomea.

Kun vuonna 1963 Karjalan Liitto ja Karjalan Sivistysseura perustivat yhteiselimen Karjalainen kyykkävaltuuskunta, niin Reino yhdessä Simo Härkösen kanssa edusti siinä Karjalan Liittoa.

He lupasivat kyykkätoiminnalle kaiken tuen ja olivat rehellisiä, kun sanoivat: Hoitakaa te kilpailutoiminta, sillä me Karjalan Liiton edustajina joudumme vastaamaan kesällä liiton kesäjuhlista niin, että puhumme, laulamme, soitam-

me ja hoidamme marssit ja muut joukkotilaisuudet.

Näin lähti yhteistyö käyntiin. Reino toimi aina sihteerinä niin kokouksissa kuin kymmenillä muilla kyykkätuomarikursseilla, joita silloin kiertettiin pitämässä Suomen eri kolkissa. KP.

Klaudia Silvennoinen o.s. Aromaa, ent. Artamonoff, kuoli Valkeakosken sairaalassa 4.5.1992. Hän oli syntynyt Korpiselässä 11.8.1920 perheen kevatlavelle samana vuonna paettua Itä-Karjalasta.

Myöhemmin perhe muutti Käkisalmeen, missä Klaudia kävi keskikoulun. Talvisota vei perheen evakkoon Nokialle. Klaudia oli työssä sotilas-sairaalassa, missä tapasi tulevan miehensä. Heidät vihittiin avioliittoon Tampereen ortodoksisessa kirkossa hyttävän kylmänä talvipäivänä 1942.

Isän ostettua Hankasen tilan Kylmäkoskelta Klaudia muutti sinne aviomiehen jatkaessa sodankäyntiä. Kaikki

lapset syntyivät Kylmäkoskella. Kolme vanhinta opiskeli Toijalan yhteiskoulussa, nuorin tuli ylioppilaaksi Viialan yhteiskoulusta.

Klaudia oli luonteeltaan iloinen ja harrasti piirtämistä sekä lukemista. Vanhempien ikääntyessä hän yhdessä miehensä kera huolehti heidän hyvinvoinnistaan ja oli kaikessa heidän apunaan.

Vanhempien kuoltua Klaudia eli Honkasen tilalla huolehtivaisena perheenemäntänä kuolemaansa saakka.

Klaudia siunattiin haudan lepoon Kylmäkoskella 16.5.92. Häntä jäivät lähinnä kaipaamaan aviopuoliso, neljä lasta, kahdeksan lastenlasta, sisar, veli perheineen sekä serkut Itä-Karjalassa, joiden edustajana hautajaisissa oli serkun tytär Pietarista. — MI

Sandra Mäki-Mitro kuoli Vaasassa 26.10.1992. Hän oli syntynyt Uhtualla 13.6.1901.

Pekka Perttu 14.10.1917—10.8.1992

Suomen Yleisradion ja Neuvostoliiton Gostelradion välisissä neuvotteluissa oli sovittu, että Perinteen perässä Neuvostoliitossa -televisiosarjaa, joka aloitettiin kesällä 1979 Aunuksessa, jatkettaisiin seuraavaksi Vienassa. Hanke toteutui joulukuussa 1981. Filmausryhmä oli Suomen puolelta sama kuin edellisellä kerralla: ohjaajana Lisa Hovinheimo ja kuvaussihteerinä Riitta Virtasalmi, molemmat TV-2:sta Tampereelta sekä minä asiantuntijana ja haastattelijana. Tekninen henkilökunta tuli nytkin Moskovasta.

Tapasimme toisemme 2. joulukuuta Petroskoissa. Unelma Konkan ja Pekka Pertun luona olimme tulopäivän iltana, mutta emme vielä filmanneet. Suolasiika- ja sienivoileipiä asianmukaisen palanpainikkeen kera nauttiesamme saimme heiltä hyviä neuvoja alkavaa Vienanmatkaa varten. Sovimme siitä, että heti pohjoisesta palatamme pysähdymme heille filmaamaan.

Varhain aamulla 11.12. tuli ryhmämme takaisin Petroskoihin. Sen päivän varalle oli valmistettu tiivis ohjelma, mm. aikaisemman Aunus-filmin esittäminen valitulle yleisölle Petroskoin radio- ja tele-

visiotalossa, Karjalan ammattiliittojen talossa järjestetty juhla ja sen jälkeen Leningradin pääkonsulimme Olli Mennanderin vastaanotto Suomen itsenäisyyspäivän merkeissä Pohjola-hotellin ravintolassa — ja sieltä melkein riensimmekin asemalle Leningradin yöjunaan. Mutta tämän vauhdikkaan päivän ensimmäinen ohjelmanumero oli Unelman ja Pekan televisiohaastattelu heidän kotonaan.

Pekka oli huolellisesti valmistanut haastattelun. Hän oli runsas viikko sitten käymämme keskustelun jälkeen kirjoittanut paperille yhtä ja toista niistä aiheista, joista oli suunniteltu filmaatessa puuttavan. Haastattellessani häntä siitä oli apua, mutta eihän sitä voitu noudattaa kuin päätettiin — televisiohaastattelut ovat parhaimmillaan ohjaamattomia, sen hetken herättämiä.

Pekan paperille panema etukäteismuistio julkaistaan seuraavassa aivan sellaisenaan. Omat puheenvuoroni — niitä en ollut kirjoittanut — perustuvat siihen keskusteluun, jonka Pekan kanssa kävin 2.12. suunniteltaessa Vienasta palattuumme tehtävää haastattelunauhoitusta.

□ □ □

"Latvajärven korkeimman kukkulan laella, Mantsonvaaralla, oli pieni mökki, joka oli minun isoisäni Vasselein Hilipän koti. Sen paikalla vielä 10 vuotta sitten kasvoi sankka vaapukkaviidakko, jonka sisäältä löytyi maatonutta talon kivijalkaa.

Hilippä-ukolla ja Vassi-ämmöllä oli kolme aikuiseksi varttunutta lasta: Simana (synt. 1860), Oksenie (n. 1865) ja Oleksei, isäni (synt. 1870). Toiset lapset olivat kuolleet pieninä.

Eivät liene Mantsonvaaran "manttaalit" paljonkaan elätäneet asujiaan, koska sekä isä-Hilippä että pojat Simana ja Oleksei olivat koko ikänsä palvelleet renkeinä Vuokkiniemen ja Irtalan äveriäimissä taloissa: Vanhalassa, Kurttasessa, Iutasessa. Kuvavaa on isoisäni Vasselein lausahdus, joka oli erikoisuudessaan jäänyt rahvaan muistiin: "Yhen päivän olen iässäni roatan kotipeltotöitä ta seki mäni tyhjä, kun en soanut palkkoa." Tämän kertoi minulle "rahvahan pakinojen mukah" meillä tunnettu nykyajan latvajärveläinen runonlaulaja Tatjana Perttunen (kuollut 1963).

Elinkeinoina niihin aikoihin ovat suuressa määrin olleet metsän ja veden antimet. Metsiä kyllä kaskettiin ja kasikasvuja näkyi Mantsonvaaralakin joka ilmansuuntaan kuten isäni minulle kertoi.

Simana-sedästä ei minulle ole jäänyt minkäänlaista kuvaa, vaikka hänen kerrotaan käyneen usein Salmenkorvala. Kerrotaan hänen olleen mainio satujen kertoja ja äänelläitkijä. Jälkimmäinen on kaiketi melko harvinaista, sillä onhan äänelläitkeminen yksinomaan naisten harrastamaa runouden alaa.

Hilippä-vaaristakin oli jäänyt varsin hämärä kuva. Muistan vain sen, että hän kertoili meille, nuorimman poikansa lapsille, pitkiä ja ihmeellisiä satuja, joita hänellä oli loputtomiin. Mutta eräs yksityiskohta isoisästä on jäänyt mieleeni kuin valokuvatuna: se on hänen kummallinen tuppivyönsä. Siinä kiikkui vakituisesti valtavan tuppipuukon lisäksi nyrkinkokoinen kahvipannu, josta hän ei luopunut koskaan. Se oli kuparinen, parin kupin vetoinen ja pohjasta musta.

Vaari ei ollut tupakkamies — niin kuin ei myöskään isäni — mutta kahvi oli kuulemma

Pekka Perttu Salmenkorvala v. 1983 (kuva: P. Gavrilov).

ollut hänen ainoa ylellisyytensä. Kun tuo kummallinen pannu herätti meissä penkoissa aina uteliaisuutta, isäni kertoi siihen liittyvän vaarin eräänlaisesta leikkilistä viekkautta. Kun häntä haluttiin jossain talossa kestitä kahvila, vaari keritti remmistään oman pannunsa ja ojensi sen emännälle: "Jos tahdotte tarjota kahvit, panehan pöönät tuohon, että rahvas saa enemmän talon pannusta!" Ja kun pannu oli niin pieni — eihän siihen osannut kukaan panna niin vähän kahvia — vaari sai aina niin väkevää, ettei toinen olisi jaksanut sitä juodakaan. Mutta vaarille juuri sitä piti-kin.

Oksenie-tätiä en koskaan nähnyt. Hän oli miehelässä Kossinvaarassa (noin 7 km Latvajärvestä Kivijärveen päin), Kossi-Ortjon vaimona. Kun vuonna 1972 olin käymässä Hyrynsalmella siskoni Annin lasten luona, siellä sain kuulla sisko-vainaan mieheltä Eeli Keräselältä, että Oksenie miehineen oli elänyt siellä jossain lähellä, mutta molemmat olivat jo kauan sitten kuolleet. Kerästen perhe oli aikoinaan ollut sukulaisyhteydessä heihin.

Isäni Oleksei oli ollut renki-

nä eli kasakkana Iutalassa lähemmäs 30 vuotta. Siellä hän tutustui saman talon palvelustyttöön, venejärveläiseen Moarie-piikaan ja he menivät naimisiin hyvin nuorena. Alkoi syntyä lapsia, ja silloin luonnollisesti piti hankkia myös oma asuinpaikka.

□ □ □

Metsiä ja järviä kierrellessään isä oli katsellut paikkoja myös siltä kannalta. Monien pohdiskelujen jälkeen ja ystävänsä Vikkusen Olekseihin suosituksesta hän valitsi Salmenkorvan, joka oli Tēnan kylän vastapäätä salmen toisella puolella. Isä oli kylläkin mieltynyt enemmän toiseen paikkaan, kokonaan asumattoman Marjoselän Petralahteen kuten hän minullekin jo vanhana miehenä kertoili. Siellä olisi ollut hyvät riistamaat lähellä, rauhalliset kalavedet vierellä. Mutta sinne hän ei voinut asettua jo siitäkin syystä, että tulevan elinpaikan piti olla lähellä palvelustaloa Iutalaa, sillä kasakointi jatkui edelleenkin — ei ollut varaa ajatellakaan irtaantumista palvelupaikasta.

Salmenkorvan rakentaminen kesti yli 10 vuotta. Sitä hän piti tehdä ikään kuin si-

vutöinä, vapaa-aikoina. Mutta talosta kuitenkin avustettiin. Ensimmäiset peltoplantit perunamaaksi kuokki Hilipä-vaari ja sai Iutalasta palkan. Myös rakentamisessa tuli apua talosta siten, että Iutalasta palkattiin isälle apulaisia. Ja kun sitten voitiin jo muuttaa Salmenkorvalle, talosta annettiin lehmä ja vene ikään kuin myötäjaisiksi rengille ja piialle. Tämä sitoi edelleenkin taloon kuin velka — työllähän ne oli korvattava.

Siitä sitten alkoi Salmenkorvan asuminen, mutta isä kävi jatkuvasti Iutalan töissä. Äidillä oli puuhaa lasten hoitamisessa, joita oli jo neljä." Pekan kirjailijanura alkoi toukokuussa 1944. Silloin hänet Jaakko Rugojevin ehdotuksesta kutsuttiin Totuuslehden maatalousosaston toimittajaksi. Ratkaiseva merkitys oli sitten sillä, että hän sai opiskella 1950—55 Moskovassa kirjallisuusinstituutissa tunnetun kirjailijan Konstantin Paustovskin johdolla. Kaiken kirjoittamisen pohjana oli kotiseudun luonto, jonka ihmeitä isä Oleksei pojalleen opetti oikein kädestä pitäen, sekä runomuotoinen ja suorasanaisten kansanperinne, jota Pekka paljon kuuli isänsä

kanssa liikkeessaan. Isältä saamia vaikutteita Pekka erityisesti tähdensi.

□ □ □

"Noin suoralta kädeltä, tarkemmin puntaroimatta nimeäisin kaksi tekijää, jotka ovat pakottaneet kaunokirjallisiin yrityksiini. Ne ovat kansanrunous ja Karjalan ihana, nykyisin vaaranalainen luonto, sen elämä. Ja myöhemmin, kun olin jo tarttunut kynään, tarkoituksenani oli kertoa muullekin maailmalle kotiperukastani, että on sitä sielläkin eletty, "vaikk' ojan takana oltiin".

Pikkupoikana lienevät mielialojani ja kiintymystäni noihin kumpaiseenkin yllämainittuun muotoilleet kotiolut, oman perhepiirin asenteet, välittömästi isäni. Tämä kaikki tapahtui tieteenkin mitään aavistamatta.

Isä oli kaikenlaisen kansanperinteen taitaja ja vaalija, tietämättään, kasvuympäristönsä muovaamana. Puutteeni voisi laskea sen, ettei hän ollut tietäjä. Mutta sellaiselle leikkiluontoiselle miehelle kuin hän tietäjän vakavuus ei olisi ehkä lainkaan sopinutkaan.

Kalevalaista runoutta hän tiesi loputtomasti — niin minusta ainakin tuntui — ja myöskin antoi sen tulla ilmi kaikenlaisissa arkielämän tilanteissa. Mielellään hän laulaa loilotteli, varsinkin vene-reissuilla. Runot ja laulut purkauivat esiin luonnollisena jatkeena airon pyyrimen kitinään tai nakutteluun haravaa piikkittäessä. Ja vaikka äiti ei pitänyt tällästä äänestä, ei isä voinut siitä luopua koskaan, ei vanhuuden päivinänsäkään. Sadut ja tarinat, sananlaskut ja arvoitusottelut kuuluivat elämämme menoon yhtä kiinteästi kuin leipä tai kalakeitto.

Isä oli myös mainio luonnon tuntija, lintujen ja kasvien ihailija ja niiden olevaisuuden mietiskelijä. Kun nyt luen Veikko Huovisen "Havukka-ahon ajattelijaa", tulee aina mieleen isäni. Isän kansa liikkui joko metsissä tai järillä oli pakko tutustua metsän merkkeihin, sillä hän näytti jokaisen jäljen tai linnunkuopan hiekkaisen harjunrinteessä. Ja minua hän kulljetti mukanaan kaikkialla siitä asti, kun aloin kyetä perässä pysymään.

Ja onhan selvä, että vaikutteita saattaa olla lukemattomia, mitä kummallisimpia, joita tuskin kukaan pystyy edes havaitsemaan tai asettelemaan hyllyilleen, lokeroihinsa, semmitenkään itse.

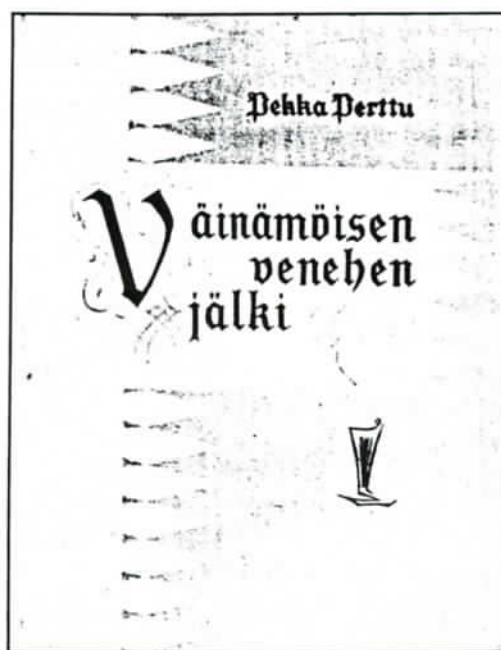
□ □ □

"Väinämöisen veneen jälki" -kirja on laajin kuvaukseni kotiseutuni kansanperinteestä ja sananviljelystä. Mutta vaikka kirjani esipuheessa mainitsen, että syykseni sen syntyyn oli ulkoapäin tullut eräänlainen tilaus, tosiasia se oli jo kauan aiemmin heränneen aiheen käsittelyä.

Jo v. 1949 julkaisin eräässä yhteiskokouksessa laajan, melkein kolme arkkia käsittävän kuvauksen "Laulu elää" kotiperukani runo- ja laulu-perinteestä. Se julkaistiin myöhemmin myös venäjänkielisenä versiona useita kertoja.

50-luvun lopulla kokeilin kertoa sadun muodossa metsien kohtalosta teollisen aikakauden ongelmana. Kertomuksessa "Mäntyjen tarina" viiden eri ammatin ihmiset jatkavat samaa satua mäännyistä, kukin omasta näkövinkkelistään.

Vuonna 1970 ilmestyi noin neljän arkin pituinen novelli "Aarre". Sen alkuponnahdusena on kansan uskomus Mustansaaren aarteesta, joka

antautuu jos sitä menee hakemaan kolmevuotinen poikalapsi kolmikesäisellä varsalla kolmiöistä jäätä myöten. Kirjassa on runsaasti muitakin kansan uskomuksia ja oman tunnon lakeja luonnon suojelemiseksi.

Sitten vasta v. 1978 ilmestyi "Väinämöisen veneen jälki" sekä 1980 "Vesiperän pakinoita", jota niin ikään pidän välittömästi kansanperinteeseen liittyvänä.

□ □ □

Miksikö tuollainen nimi "Väinämöisen veneen jälki"? Ensinnäkin siksi, että liikkelen kirjassani tunnetulla ja tunnustetulla runoalueella, jolla on muistinkantamattomina aikoina laulettu Vaka vanhasta Väinämöisestä, ikäänkuin Väinämöisen jättämä sanainen perintö eläisi edelleenkin. Ja toiseksi, olen kirjani nimeksi valinnut luonnon ilmiön, joka on saanut kansan mielikuvassa juuri tuon nimen. Olen sen kirjassani selittänyt lyhyesti — jos sopii, luen sen: Mutta on järkevää vielä muitakin erilaisia juovia, joita jokainen on nähnyt. Nouseva tuuli saattaa maalailia järven pinnan kaultaaltaan tummanpuhuvaksi, mutta siellä välissä näkyy kirkkaita, lievästi mutkittelevia kujasia, joissa veden pinta näyttää aivan tynnetä kuin äkkiä loppuneen tuulen jälkeen. Vain mainingit liukuvat noiden tyynten kujasten alitse. On kuin vihuri ei uskaltaisi niihin koskea. Näitä pitkiä kirkkaita väyliä nimitetään kansan kielessä Väinämöisen veneen jäljiksi."

Kotiseutunsa luontoa Pekka on tarkkaillut kaikkina

vuodenaikoina. Sen jälkeen kun hänen vanhempiensa rakentaman ja sittemmin tuhoutuneen talon paikalle Salmenkorvalle rakensi "kämpän", hän saattoi tehdä — voidaan sanoa: tieteellisen tarkkoja havaintoja ympäristöstään. Keskustelu siirtyi v. 1973 ilmestyneeseen 24 esseeseen kokoelmaan "Maiseman silmä".

□ □ □

"Luonnosta olen kirjoittanut aina, mutta nämä aiemmin mainitsemani kaksi pääaihetta — kansanrunous ja luonto — nivoutuvat mielestäni niin tiiviisti toisiinsa, että niitä on oikeastaan vaikea erottaa. Siitä esimerkki nimeämäni "Mäntyjen tarina". Nähtävästi keskitetyimmässä luonto-aiheisessa kirjassani "Maiseman silmä" (1973) kansan käsityksiä luonnosta on käsittäkseni mahdoton irrottaa kansan elämästä. Vanhan kansan näkemyksiä käyttäen saan sanottavaan enemmän kantavuutta, esittämiini ajatuksiin edellisten sukupolvien tukea. Ja siksi pidän tätä esitystapaani oikeutettuna, enkä aiokaan luopua siitä. Enkä voisikaan."

Tiedän, että kaikki kirjailijat eivät ole halukkaita paljastamaan tekeillä olevia töitään ja suunnitelmiaan. Erityisen halukas ei ollut Pekkakaan. Niihin kuitenkin lopuksi keskustelumme johdatin.

"Tulevistä töistäni en uskalla sanoa enää mitään. Katso, kun eräänä heikkona hetkenä tulini vihjailleeksi sinulle historia-aiheisista hankkeistani, sinun luova mielikuvituksesi lensi jo minua edelle ja näki

jo aivan konkreettisia Niska-loita ja npp. Eihän sitä vielä tiedä kukaan, en minäkään, minkälaisiin kuviin se muotoutuu. Kirjassasi "Karjalan kulttuurikuvia" tuli sanottua ehkä liikaa. Voinko minä sanoa niin kuin se muinoinen suutari suutansa asetellesaan, että noin minä nyt sen pidän? Ehkäpä se ei pysykään.

Joka tapauksessa uskallan kuitenkin sanoa, että tuon tekelelle aihe ja aineisto vaivaa ja kiusaa minua jatkuvasti, joka lienee sen merkki, etten pääse siitä eroon ennen kuin saan jotakin paperille. Ja taaskaan perinnetietoi siinä ei suinkaan jää vähäosaiseksi, sillä eräs tärkeä persoona teoksessani on tietäjä, Tuli-Lapissa käynyt poromies. Ja siinä on minun pakko nojautua tunnettujen tietäjien perinteeseen.

Ja pakottaahan minut tarttumaan työhön sekin tosiseikka, kun minulle myönnettiin tänä vuonna Arhippa Perttusen kirjailijapalkinto, joka puolestaan velvoittaa saamaan aikaan jotain näkyvää."

□ □ □

Pekan suuri suunnitelma lähti verkkaan toteutumaan. Heinäkuussa 1988 tavatesamme silloin jo huonokuntoinen Pekka sanoi historiallisen romaanssa ensimmäisen osan olevan "viittä vaille valmis". Mutta uraasti oli vähävoimaisen kirjailijan työtä tehtävä, varsinkin kun "Nurmi-Tuomas on alkanut yhtenä koputella", kuten hän asian ilmaisi. Kauan kypsytellyn romaanin ensimmäinen osa tuli julki 1990 Punalipussa, alkuvuoden kolmessa nu-

merossa. Lopussa oli paljon puhuva maininta "Salmenkorva-Petroskoi 1978-1990".

Romaanin pääasiallinen tahtumapaikka on Suilukanaksen (= Venehjärven) kylään kuuluva Siikarannan taloryhmä. Siinä veljekset Sahharein Kuzma ja Teppana elävät, metsästelevät, kalastelevat ja viljelevät vuorotellen Kauro-setänsä maita. Kauron poika Miikhali kiertele kaukana maailmalla ja cleytyy lopulta tverinkarjalaisen vaimonsa kotiseudulle Medveditsajoen rannalle taloa pitämään. Muusta Siikarannan rahvaasta tulevat tutuiksi Arhipan ikääntynyt, mutta virkeä leski Marppa, jossa on melkoisesti tietäjän vikaa, ja veljesten perheet. Keskeisiä tapahtumia on Kuzman hyvin itsenäisen Tatjana-tytären miehelleen meno. Häntä yriteään näittää niin ikään Suilukanaksen kylään kuuluvan Kallioniemen Ossipan Huotari, mutta tälle hän antaa aparat ja karkaa mielitietyleen, Poutangin kaksitaloisen "kylän" Teron Jussille, vastoin isänsä ja äitipuolensa tahtoa.

Tälle 1800-luvun loppupuoleen ajoittuvalle romaanilleen Pekka oli jo varhaisessa vaiheessa antanut hiukan merkittävän nimen "Valhekellot". Kyse on yhtäältä tietäjän puukelloista, toisaalta kirkonkelloista, ja molemmat valehtelevat — näin hän nimen selitti.

Keskustellessamme sain sen käsityksen, että romaanin jatko-osassa vanhan uskomusmaailman ja venäläisen papiston osuus kasvaisi ja lopulta johtaisi siihen, mihin Pekka sanoi tähtäävänsä: pakanuuden ja kristinuskon väliseen

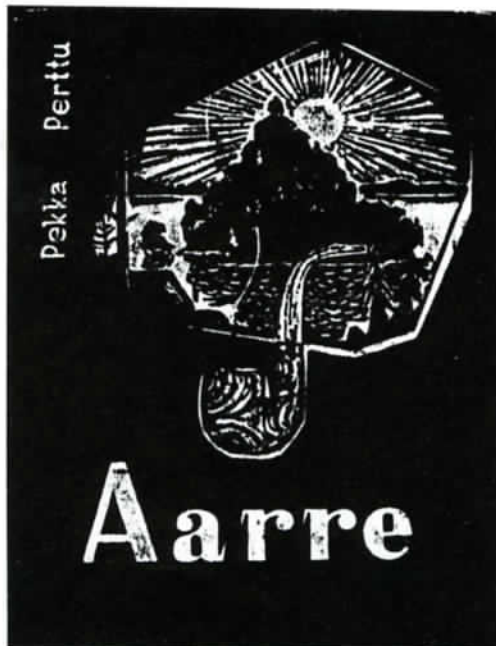
henkien taisteluun, joka päättyy molempien häviöön. Romaanin valmistuminen jäi kuitenkin kauniiksi haaveeksi. Mutta tällaisenaakin Pekan keskeneräinen romaani on mainio osoitus venäläisen kansanelämän syvällisestä tuntemuksesta, mikä ilmenee myös kielen vivahteissa, ja ympärillä olevan luonnon varmastakin havainnoinnista — vaikka siitä paikoin näkyykin, että sen on kirjoittanut väsynyt kirjailija.

1980-luvulla Pekka Perttu sai julki kaksi pientä kirjaa, **Aikojen viestiä** (1984) ja **Kotirannat** (1989). Niihin sisältyy eri aikoina kirjoitettuja kuvauksia kotiseudun luonnosta ja ihmisistä. Edellisessä on mm. kulttuurihistoriallisesti kiinnostavat luvut **Kansan valistajia** ja siihen liittyvä **Opettajamme**. Niissä kerrotaan Kivijärven kyläryhmän Jaakkosen Oleksesta ja hänen sukuunsa yhdistyneen Pirhosen suvun jälkikasvusta, joka on tuottanut kaikkiaan 18 opettajaa, mm. Pekan suuresti arvostaman Matti Pirhosen, Vienan kirjailijain kasvattajan.

Kotirannat-kokoelmasta tekee mielen maininta elämäntutkimuksellinen herkkä kertomus **Etsin kultaista kuurna** ja kansatieteellisen tarkka kuvaus hampun viljelystä ja käytöstä **Liinansiemenestä kalapajalle**.

Rajantakaisen Karjalan kirjallisuudessa Pekka Perttu edustaa karjalaisuutta selkeästi, monipuolisesti. Yhdyn täysin Aulikki Jalavan luonnehdintaan, kun hän Neuvosto-Karjalan suomenkielisen epiikan kehitystä käsittelevässä tutkimuksessaan **Kansallisuus kadoksissa** sanoo, että Pekka Perttu "monet pienoisnovellit ja "jutelmat luonnosta" ovat pienimuotoisia kirjallisuuden helmiä". Surullinen tosiasia on, että nuo kirjalliset helmet ovat suomalaiselle yleisölle kutakuinkin tuntemattomia. Jos valikoima Pekan Vienan-aiheisia novelleja ja kuvauksia saataisiin julkaistuksi Suomessa, niin havahduttaisiin meilläkin huomaamaan, miten merkittävä kirjailija on ollut Vienan runokylän kasvatti Pekka Perttu.

PERTTI VIRTARANTA

Tietoja yksityis tiloista

Tammikuussa pidettiin Petroskoissa Karjalan tasavallan yksityisviljelijöiden 2. edustajakokous. Liiton puheenjohtaja Anatoli Birjukov kertoi Karjalan Sanomien haastattelijalle mm. seuraavaa:

Yksityisviljelijöiden, sikäläisittäin fermerien suurimmat ongelmat ovat maan vähyys; erityisesti käyttökelpoista viljelysmaata on niukasti, noin 14 hehtaaria fermeriä kohti. Onpa tiloja, joilla on vain metsää tms.

Toinen pulma liittyy rahoitukseen. Viime vuonna valtion lupaamat varat yksityistilojen tulemiseen saatiin käyttöön vasta joulukuussa. Pääosa fermereistä on ottanut pankkilainaa, jota on keskimäärin 213 000 ruplaa tilaa kohti.

Lainan takaisinmaksussa on tullut monelle ongelmia. Korke on tosin vain 8 prosenttia, mutta laina-aika lyhyt, viisi vuotta. Tähän edustajakokous toivoi pidennystä.

Yksityistilojen koneistaminen etenee nihkeästi, sillä traktoreiden ja maatalouskoneiden hinnat ovat nousseet rajusti. Tilannetta helpottaisivat esim. konevuokraamot.

Karjalan yksityistiloilla, joita on yht. 517, on karjaa seuraavasti: nautakarjaa 1 480, joista lypsylehmiä 472. Sikoja on 4 470 ja kanoja 4 700. Hevosten määrä on 36. Vielä on jonkin verran lampaita, kaniineja ja nutrioita.

Birjukovin mielestä fermerien kannattaisi hankkia enemmän hevosia kuin traktoreita — niitä on tiloilla 157 kpl — ainakin alkuvaiheessa kustannusten säästämiseksi.

Tuotantolukuja

Karjalan fermerit tuottivat viime vuonna 1 200 tonnia maitoa, 250 tonnia lihaa (elopaino), 2 250 tonnia perunaa ja 100 tonnia viljaa. Kun otetaan huomioon, että valtiolta saatiin kehitysluottoa 62 miljoonaa ruplaa, niin palaute vuoden 1992 viimeisen neljänneksen hinnoissa laskettuna oli 174 miljoonaa ruplaa, ts. ruplalle tuli voittoa lähes kolme ruplaa, mikä sinänsä ei ole paljon. — Alku on aina hankalaa, varsinkin autiokyljen kesantopelloilla.